De nacht

Hendrik de Vries

bron
Hendrik de Vries, *De nacht*. C.M.B. Dixon & Co., Apeldoorn 1920

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vrie024nach01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

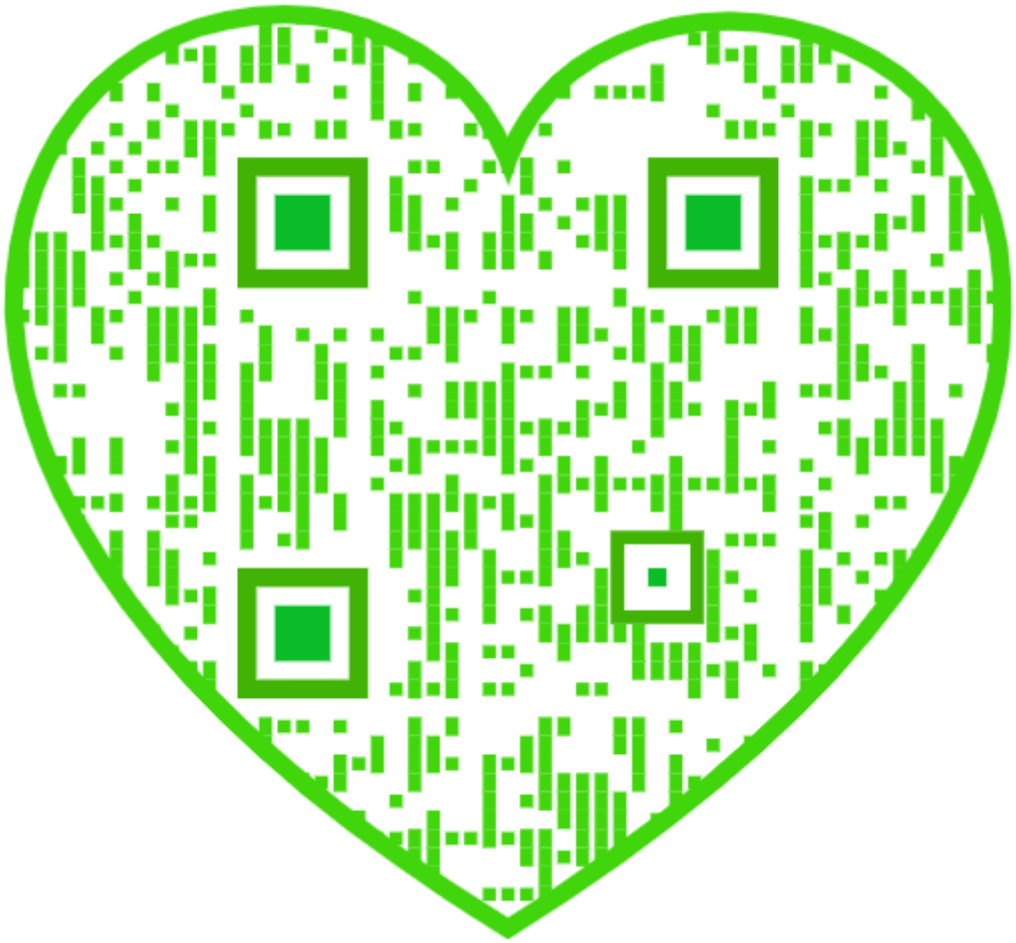

Oorlogs-Tarantella.

‘Een stroobos, waarover de drogende wind is gegleden,
Een golvend wijd veld op 't ontvlambaarst en droogst.’

‘Een vloot, over 't snikken en knikken der steden
Geslingerd. Een rookende puinhoop als oogst.’

‘Hoevelen vertrokken op één machtig teeken?’

‘Schoon zerken hen dekken die niemand kan breken,
Zal morgen vernieling hen wekken tot spreken:
Zij vragen: Wat wagens bewegen
De streek van de nederlaag tegen?’

‘Door Hartstocht geslepen, door Wanhoop de Hartstocht ontgrepen
Herzochten de zwaarden hun scheeden.’

‘De schepen
Vervoerden om strijd naar beneden
Wat aan werd gebeden,
Wat menig blind volk in zijn klem heeft genepen.’

‘Het storten der vloot laat gezwavelde strepen,
De schrede van legers laat asch in de schuren.’

‘Vergelding, verdelging, en straf die zal duren!
De kafhoop misgund aan vijandige buren,
De vrede bespot, en met leuzen gespeeld;
Een laffe bedoeling door meineed verheeld,
Tot sluipmoord van overmacht “winnen” verbeeldt.’

‘Krankzinnige vrijheid als krijgsbuit gedeeld.
Vergelding, verdelging, een straf die zal duren,
Een oogst als een kafhoop, die smeult in de schuren.’

Koorts.

Hoor! Zoo is nooit gezongen! Hoor!
't Behang bewoog,
En 't haar van 't zwaarbewimperd oog.
Wat vloog
De ruimten door?

't Zal morgen zijn
Of 't niet bij nacht zoo hard met zweepen
Geslagen had. -
    Zie door 't gordijn
De geesten in hun koude schepen!

De takken schaven aan de randen
Van 't venster. In de verte fluit
Het altijd helder langs de landen.
De dieren op de wanden
Verdwijnen. 't Licht gaat uit.

De Twintigjarige.

Zij dacht, dat alle drift bezweek
En zeeg, reeds met haar dood.
Zij dacht, dat niets de pracht geleek
Die schitterde in haar schoot
Van diamant en parelbeek,
Van snoer en schild en boot.

Zij dacht, dat aller levens lust
Verging, zoo 't avond werd:
De zon gebluscht, ons dal in rust,
De lucht met vuur besterd;
Zij dacht dat 's Doods verlangde kust
Ons pad met macht verspert;

Zij dacht, dat niets op haar geleek,
Noch 't schitt'ren in haar schoot
Van diamant en parelbeek,
Van snoer en schild en boot:
Zij dacht, dat aller drift bezweek
En zeeg, reeds met haar dood.

Zalgim.

Een rasterwerk omtrok de breedte van de banken,
't Paleis in 't middenperk, en dieren, aan de flanken
Ontwaard, met zerken bek, als dragers eener kaars
Gebeiteld voor het hek: geketende adelaars.
De haven holde uit steen, en in de muren lag
Het overwonnen volk, welks hoofden 't leger kloofde.
De heuvelflank trof wie voorbijtrad met ontzag.

Men zocht ook 't Geulenhof t' ontwijken, en geloofde
Dat licht uit wolken door de lijken in de grond
Verlokt werd, - zwart, als elks verschimmel-kelkte mond.

Een zwerm steekmuggen kermde en huilde om dennen, beuken
En schermgewas: de kuil van branderige reuken,
Waar vogelen, verstrooid als kleine menschen, dood
Het bermgras dekten, dicht omneteld en bestrood,
Waar niets kon storen, waar geen voet op 't stadspad knerpte,

Noch dag, noch sterren met hun smartelijke scherpte
Door 't groeisel drongen; waar de vloed weerklonk, met schaven
Op rotsgrond; waar al 't leven zonk, in gas begraven,
Of louter 't grollen klonk van 't roffelende koor
Dat rottenis en dood bezong, de tijden door. -

De nacht was diep, hoezeer een held're bries de schepen
Had uitgedreven langs de zeebocht, aangegrepen
En wiegend, wijzend over 't sop.- Een dam kwam op
En schiep voor 't schijngewelf geluideloos galop.
De wereldstad verkromp van spanning, want langs reten
Streek roode weerschijn over 't veld, en 't ongemeten
Uitspansel ademde geheimenis: een muur
Van worstelingen, die verhongerde naar vuur.
Een ster brak over-werkelijk de vracht; de volken schreiden.
Zij zagen met gedreun de gansche lucht zich scheiden

In helften, die terug zich wrongen - horizon
Tot horizon, - één slag, die waggelend begon.

Verschroeide schepselen uit verre streken konden
Van de gevallen vlam nog stamelen, maar vonden
Een schaarsch geloof, dewijl men hen waanzinnig dacht
Na d' alverwoestende duw van een raadselkracht.

Verloren.

Huls en doek, in blauwe banen
Boven hals en hand geplooid,
Schreien diamanten tranen,
En haar dans vergeet zij nooit.

't Is een waan van eeuwig zweven,
Door haar weel'drigst schoon getooid;
't Is een droom, en 't zomerleven
Volgt een ijs, dat nimmer dooit.

In de mist vergaat haar adem,
't Is de wind alleen die klaagt.
't Is geen danser, die twee vadem,
Nauw twee vadem diep haar draagt.

Huls en doek, in blauwe banen,
Boven hals en hand geplooid,
Weenden, diamanten tranen.
Neen. Haar dans vergeet zij nooit.

Nachtlied.

Ik dwaal. Ik adem ruimer.
Vervolger, staar u blind.
Geen wind verraadt zijn sluimer:
Onvindbaar ligt het kind.
Geen reuk, die 't rood van d' ader
Verraadt - zoomin 't gewaad.
Dicht naast u is de dader
Met onverroerd gelaat.

Vergeefs, al staalt ge uw pogen,
En hijscht, wat zwom of dreef.
Het kleed is wijd vervlogen
Op rook. Geen draad zelfs bleef.
En 't lijk rust in de bogen
Beneden, scheef, doorweekt,
Waar 't water niet zal drogen
Eer d' ouderdom ze breekt.

Het kronk'lend licht ontluikt weer.
Geen hoek die duister bleef.
Het net aan rollen duikt weer
En hijscht wat zwom of dreef.

Weer komt het volk tegader
Gestroomd uit straat bij straat,
De dader strompelt nader
Met onverroerd gelaat.

Zijn adem wordt hem ruimer,
De zoeker staart zich blind.
Geen stoornis voor de sluimer
Van 't heengezegen kind:
De sluimer in de bogen
Der muren, scheef, doorweekt,
Waar 't water niet zal drogen
Eer d' ouderdom ze breekt.

Vervallen woning.

Gehavend hangt een ruit. Zijn staken braken.
Insectenvleugels haken aan de kluit
Vol scherven. 't Kruid bereikt het mos der daken.

De stengels raken 't gootgedeelte. - Bloei,
Schier ongetint, windt spinsel over 't loover.
De brug verslijkt op kroos en krabbenschaar.
De schrale dracht verslingert reukeloos.

De nevendeur verwoei. Het hout, molm-voos,
Bezwijkt. Inwendig lijdt het huis, aan toover,
Van rust of sluimer wars: inwendig vreemd
Verdriet, welks nachtmisbaar de streek verneemt.

Verdwaald.

De bladerval ontrust het park, de stad
Verheldert van de maan; eentonig spat
Het laatst gesijpel op 't plat slijk der wegen.

Omheinde tuinen en verpuinde stegen!
De wijzers tergen 't scherp getuur, genaderd
Aan 't weerziensuur. De toren, brons-dooraderd,
Slaat galm. Een voorspel. Antwoord, zonder telbaar
Toon-reeksen. Steeds weer muren. Onherstelbaar
Verdwaald! Steeds helt het ruig hout heen in veen.
De poort is onbereikbaar. - Overscheen
Een glimp de diepten, zoo onthulde 't water
De vorschen, die verhoopt met zwak geschater
De biezen vullen. -
    Op de dijkweg trekt
Een spoortrein, onvermoeibaar, schril-doorvlekt.

Orkaan.

Het zand verwildert onder krullen, welke klieven
Door 't zwerk, om antwoord gillend.
Thans vertalrijkt hieven
Zich heuvels tegen d' einderlijn, en zwalpen gulpen
Wankleurig. In de tempels kromp de tooi der tulpen
Tot sap dat leeft en kleed aan voet verkleeft.
Met kommen
Beklimmen priesters 't voorhof, offren, en vermommen
Zich duister, eer allengs de luchtvorstin 't verblindend
Gestraal verliest, en schoksgewijze kronkels windend
Om 't hoofd, in stervenspijn 't gordijn doet sluiten. - Steenen
Ontrukken zich aan 's riet-strooms bedding. Zij vereenen
Door 't schietend pluis hun zwaarte, vullen holten, rollen
Van daar, of rusten moeizaam. Op de zeeën zwollen
Beweegsels. En de stegen dragen volk, en dringen
't Naar onderaardsche steden, welker dwaaltuinkringen
Benauwen, tot slechts heesch gelispel hijgt. - Reeds missen
De vuren adem, en verblauwd smet walm de nissen.

Mijn broer.

Mijn broer, gij leedt
Een einde, waar geen mensch van weet.
Vaak ligt gij naast mij, vaag, en ik
Begrijp het slecht, en tast en schrik.

De weg met iepen liept gij langs.
De vogels riepen laat. Iets bangs
Vervolgde ons beiden. Toch woudt gij
Alleen gaan door de woestenij.

Wij sliepen deze nacht weer saam.
Uw hart sloeg naast mij. 'k Sprak uw naam
En vroeg, waarheen gij gingt.
Het antwoord was:
‘.... Te vreeselijk om zich in te verdiepen.
Zie: 't Gras
Ligt weder dicht met iepen
Omkringd’.

Droomspel.

Men stampte rondom zijn verwarring-stichter,
Vijand van 't bestaan, op een troon te praal.
Men wendde de rij tot een dans bij 't maal
En steenigd' een gods-pop ten schandepaal,
Waarna ook die plaats werd - lichter, lichter.
Al 't linnen ontving het langs gaten.

Een hoofd zag verwrongen door 't hoogst gordijn.
't Festijn vierde Duitschlands ellende uitgelaten
Met varkens, en taartstuk, met kannen en vaten,
Met levend vreemd vocht in hartvormige schaal.
't Was d' eer der legers: hun roffel-taal
Aan gene zijde van 't Fransch Kanaal.
't Gold uitmoorden veler kleurlingen-staten,
Het zaaien tot honger, verderf of pijn,
Langs Kaapland, Oranjerivier en Vaal.
Doch rommel vol damping met resten wijn
Verspoog men bij 't scheiden op 't eten-zwijn,
Waarna ook die plaats werd - lichter, lichter.
Al 't linnen schoof dichter.

Van 't zeeravijn riep de zon: ‘Verdwijn!’
Elk spook bleef een evene schijn. - De wijn
Verspoog men bij 't scheiden op 't eten-zwijn.
Waarna ook die plaats werd - lichter, lichter,
En alles werd dichter.

Verlossing.

Heradem, ziel die nieuw ontwaakt,
Heradem: 't is of God u raakt
Op 't staam'len der gebeden.
Het ongeloof is leegte of nood
Maar zie: de leege wereld vlood
Voor hooge heerlijkheden.

De dorst gelescht, de nieuwe vlam
Ontloken - welk een duiz'ling kwam
Gevaren in mijn leden?
Heradem: 't is uw Opper-kracht.
Gij waandet haar vergaan, gij dacht
Haar in de nacht vergleden.

Hef zangen aan: Uw Gods-bestaan
Is nieuw door aller tijden waan
En 't lijden is doorleden.
De tranen droog, en hoog het hoofd:
De heerlijkheid is hém beloofd
Die léeft - omlaag tevreden.

De Zwever.

In perk en vaas bedroop de dauw
Onmerkbaar lisch en roos.
Verloren in de top van 't blauw
Is Wega trillingloos.

De wereldstad, die straalrecht rijt
Met steen, behoudt een tocht
Van adem: eindeloos en wijd
Gerucht om 't wijd gewrocht.

Hem antwoordt een gesmoorde zang
Vanaf de zonnezij:
Een monstertor, in d'ondergang
Der goudlucht, schuift voorbij.

Dank.

Uw org'lende oceaan. Uw stemmelooze sterren
Zijn sterk in mijn gemoed gegrift,
Maar niets, o God, is als mijn levensdrift
U aan te zien, schoon werelden Uw straal versperren.

Ik heb U lief. Ik min U, als het schuim
Dat uit een beker stormt, de wijde lucht.
Ik heb U lief, maar niet om 't sterrenruim
Dat vaak mijn blik ontvlucht.

Ik heb U lief, omdat Gij zijt van goud
En in mij daalt als 't licht in een spelonk.
Ik heb U lief, omdat Ge mij vertrouwt
Te dragen van Uw licht en zwakke vonk.

Ik heb U lief, omdat als vreugde schoon
En als betoov'ring Gij almachtig zijt -
Ik heb U lief, omdat mijn zwakke toon
Geheel aan U kan zijn gewijd.

De Voortijd.

Redeloos woedde de weerlichtstorm,
Ruischte de schepping in reuzenvorm,
Redeloos rees, uit een grond van stof,
Gods fijn-bezenuwde wereld, schijn-grof.
Zoo was haar zegepraal, rijk bepalmd.
't Aanzijn van thans is haar graf dat galmt.

Ruw rust gebeente in de diepe grond,
Sinds, waar de stuiping van d' aardschok 't schond,
Zwak en verweerd, en verminkt en broos.
Had ook de twijg aan de heester geen roos,
Was ook de woudgroei onachtzaam kaal,
Nog spreekt het aardrijk eenzelfde taal.

Nog zijn gebergten en zee de grens,
Nog smeult het vuur in de grond. De mensch
Bouwde zich 't huis naar dier wouden trant:
Geen zachte zang, maar de wesp in het zand.
Wanhoop. Geen vlinder die 't hulsel ontspringt
Sinds naar het binnenst een sluipwesp dringt.

Leven op een Vreemde Ster.

Puinsikkels krakten door elkander op de vlakten.
Verwrakte wouden vormden tuilen, en verzakten,
En puilen wederom in slingering tot zuilen.

Uit bergen nevels hangt een slang, die langs de kuilen
Komt speuren, zonder aan de bodem iets te roeren.

De twijgen, met gesnik van windbewogen snoeren,
Zijn hemelwaarts gebeurd. Op wortelstoelen steelt
Vleeschetend kruid, wanstaltig. Zoo een ruk hen streelt
Wielt plots 't inwendig aller strengen, doch de zang
Van 't zwiepen zijner diepste weefs'len zindert lang.

Ramp.

Door venster-sterren overhemeld, wemelt
Het straatweb, met verkeer dat raatst.
En afgrond nevens afgrond kaatst
Het vergezicht
Vol spoorberg-ruggen. - - - -
    Voor een botsing vlucht
Het volk. Twee vlammenplassen wassen
Uit wagenwrakken
In gluip-gloor, hoog naar 't somber zwerk gericht.
Het aarzelt vaal
Met beurtelings verzwakken,
Terwijl 't geslicht
Plaveisel zucht.
Een straal
Geslingerd van de grasterrassen
Vlaagt neer op 't staal.
De spanten krakken,
De raderborden slaan ineen
En walming zwalpt van 't steen.

De Verdwenenen.

Terwijl de negervorst zijn hut kwam uitgetreden
Zag hij een speer zijn borst bedreigen van beneden.
Hij week. Doch 't wapen trof, en stervend zeeg hij neer.

De koningsvrouw beval haar slaven tot verweer
Te stormen, eer 't getal des vijands mocht vermeeren.

Zij zond hen langs 't moeras, met plaggen hoog bebrugd,
Vol resten van een oud of uitgeroeid gehucht.
Zij wachtte gansch de nacht vergeefs hun wederkeeren.

Ternauwernood had zij in 't zwart een vorm ontwaard,
Doch met verbroken kolf lag nog de lans ter aard,
En gansch de nacht was geen gerucht of straal t' ervaren.

Zij zond, zooras de morgen daagde, legerscharen.
Die zochten d' afgedwaalde dienaars vruchteloos,
Tot een van hen als gids een weg door 't oerwoud koos.

Hier vond men, deels ontvleesd, veel schedels vastgeslagen
Aan spiesen, welke in d' aard verworteld, als op schragen
Verrezen. - Om hen heen, met angels diep in 't hart,
Lag heel 't gezochte heir, van aangezicht verstard.

Verstooteling.

De zenuwen verlammen
Van 't heetst en ijlst genucht,
En uw pracht als walm op vlammen
Zal vergaan als wild gerucht.

Mijn jeugd mocht ik mij schamen,
Verwaarloosd en veracht,
Ginds in stegen zonder namen.
Maar 't is niet wat u reeds wacht.

Gij zult het oord bewonen
Dat ik u wijzen zal.
't Sluimert wel bij vogeltonen
In een lieflijk schaduwdal,

Maar 't huis ligt onder blaad'ren.
De poort is overzwaar.
Als de voorjaarsvogels naad'ren
Spruit vergeefs uw rozelaar.

Binnenruimte.

Naargeestig schuifelen de werkers, vroeg en laat.
De stijlen, in de hoek geplant, rechtstandig, snijden
Het grondvlak. Linnen doek doet langs de vensterzijden
't Gezicht beperken. - - - - - - - - - -
- - - - - - Met geknetter blijft het branden
De zenuw raken, en de letters op de wanden
Bewegen voor de blik. - Van buiten klinken kreten.
Een zijdelingsche straat loost adem, en verraadt
Een huiv'ring aan 't gehoor, als angsten, ongeweten.

Lang sedert, in de droom, doorleeft men hier opnieuw
Zijn arbeid, gansch als thans. En wederom doorhieuw
Een krampkreet alle flauw gerucht - nog overrompelt
Een rukwind hun gebouw, in zwart gedompeld.
Niets onderscheidt het van de werkelijkheid. Men staart
Op 't steen der gevels, en men stamelt, prevelt, mompelt.
Weer prijken die papavers, in een vaas bewaard.
Men gaat, en vindt zijn weg, door sneeuw gestrompeld.
Een enkle vlieg raast achter gaas. 't Zaagloover schrompelt.

Nachtpaleis.

De kroonlamp steeg, het woud ontplooit gedragen floersen.
Het meer verkreeg een schemertint, beweegsels koersen
Alom. De kroonlamp klom verhevigd, met verwrongen
Borduursels, waaierwijd van rozendos doordrongen.

De zwanen droomen voor de baan der marmer-treden.
De regens dalen langs de maan, 't gewelf ontgleden.

Wandeling.

Wij wand'len over wolken van hoog zand.
De zee, half dag, half nacht, rolt aan de rechterkant.
Door 't bolwerk buldert het. Op d' andre zijde
Van 't bouwsel moet weer uitzicht zijn. Maar 't wijde
Geweld vertroebelt in de duisternis.
Nabij slechts, torenhoog, traag schuimgesis.

De horizon is overal te zoeken,
Is nergens vindbaar in de blindend zwarte doeken
Waarop geen schip zich teekent. - Wel zijn hier en achter
De dijken zomerheete streken.

De baren breken
Door tralie-hokken. - Zachter
Verhoopt zich 't gistend vocht, verkluwend, om te stollen
Tot heuvelen met lanen
Waarop zich kloven hollen
Waar kronkels neer langs tranen.